

AANDACHT

zondag 8 september 2019

voorbereid door Joke Visser en Ria Huisman

Aandacht – wie wil het niet?

Veel mensen doen pogingen om de aandacht te trekken: voor politieke partijen, kerkelijke gemeentes, acties tegen oorlog, tegen opwarming van het klimaat, tegen te lage lonen, tegen te hoge werkdruk. Vul zelf maar verder in.

Maar hoe achteloos gaan we vaak om met mensen die ècht aandacht nodig hebben.

Heeft aandacht niet vooral te maken met een manier van aanwezig zijn, met echt luisteren en echt zien? De kwaliteit van alles wat we doen wordt bepaald door de aandacht waarmee we dat doen.

Dat we de tijd hebben en nemen als dat nodig is. Ons niet laten afleiden door de smartphone, door gedachten die afdwalen, maar echt de ander nabij zijn.

Wat voor rijkdommen komen er te voorschijn als we werkelijk met aandacht gaan leven.

Aandacht voor wat er in ons zelf omgaat, aandacht voor de ander.

Misschien is echte aandacht een ander woord voor liefde?

Lezing

Wat vooraf gaat aan de lezing

De eeuwige heeft Abram beloofd dat hij een zoon zal krijgen en zijn nageslacht tot een groot volk zal maken. Saraï vindt dat het allemaal te lang duurt en wil de Eeuwige een handje helpen. Ze heeft een Egyptische slavin, Hagar, de zwerfster te gast, en ze zegt tegen Abram dat hij via Hagar voor nageslacht moet zorgen. Saraï geeft Hagar tot vrouw aan Abram en zij wordt zwanger. Hagar voelt zich verheven boven haar meesteres en Saraï kan daar niet tegenop; ze is jaloers en stuurt Hagar na overleg met Abram, weg, de woestijn in.

Genesis 16: 7-14: Wie heeft wie gezien?

Er wordt in de lezing gesproken over de bode van de Eeuwige; in het vervolg van de lezing spreekt de Eeuwige zelf tot Hagar. Bij de voorbereiding dachten we dat dit toch een en dezelfde persoon moest zijn.....

- 7 De bode van de Eeuwige vindt Hagar bij een bron in de woestijn, bij de bron op weg naar Sjoer.
- 8 Hij zegt: Hagar, slavin van Saraï, vanwaar ben je gekomen en waar ga je heen?
Zij zegt: voor het aangezicht van Saraï, mijn meesteres, ben ik op de vlucht.
- 9 De bode van de Eeuwige zegt tot haar: keer terug tot je meesteres en wees haar dienstbaar.
- 10 De bode van de Eeuwige zegt tot haar: talrijk zal de Eeuwige jouw nageslacht maken, niet te tellen zo talrijk.
- 11 Zie, je bent zwanger, je zult een zoon baren en roepen zijn naam Ismaël – God hoort, want gehoord heeft de Eeuwige jouw vernedering.
- 12 Een wilde ezel zal hij zijn, zo'n mens, zijn hand gaat omhoog tegen allen en allen verheffen de hand tegen hem; al zijn broeders trotseert hij.
- 13 Hagar geeft de Eeuwige een naam: El Roï, want zegt zij: U bent een God die ik zie, ik heb werkelijk gezien EN ik leef nog....
- 14 Daarom wordt die bron genoemd: de bron van de Levende, die mij ziet.

Overweging

Wat een treffend verhaal. Een verhaal van menselijke frustraties, verdriet over kinderloosheid, jaloezie, achteloos handelen en vooral ook: niet gezien zijn.

Wie heeft hier wie niet gezien?

Hagar als egyptische slavin wordt niet gezien. Op Sarai wordt neergekeken door Hagar, een vrouw die geen kind baarde terwijl zij Abram een kind gaat geven. Dat vreet in want bijna altijd ligt immers dat ingevreten gevoel van niet-gezien/niet gehoord zijn achter handelingen van wreedheid. En onze aartsvader Abram wast zijn handen in onschuld: het is jouw slavin: doe maar wat je wilt.

Gedachten

Gewoon gedachten die ons troffen bij het lezen van dit fragment uit Genesis.

Allereerst: De aandacht gaat uit van de Ene, de engel vindt haar onder een struik. Hagar zoekt niet de steun van haar God, ze wordt gevonden. Wat gebeurt er als Hagar wordt gezien, aangesproken als mens? Als haar een belofte wordt gedaan dat haar zoon tot een groot volk zal zijn? Dezelfde belofte ook die aan Abram wordt gegeven in het volgende hoofdstuk. Als haar dat wordt aangezegd geeft zij de Eeuwige een naam. In het gezien worden ziet zij. Zij ziet werkelijk staat er. En ze geef de naam El Roi. Gij zijt een God die ik zie. Wij proefden hierin een heen en weer. Een ontvangen waarin ook het geven zit, een wondermooie gelijkwaardigheid.

Schoonwassen

In een relatie is het geven van echte aandacht essentieel.

In de training contextualiteit die ik volgde bracht ik zelf een situatie in. Ik had een conflict met iemand en mij werd duidelijk gemaakt dat ik in de communicatie iets oversloeg. Ruimte. Ruimte voor die ziel aan de andere kant van de tafel. Ik wilde! Mijn docente zei: je houdt toch zo van Buber? Denk eens terug aan het woord Tussenruimte.

Tussenruimte verwijst naar een beleving van ruimte en tijd in een ontmoeting waarin we werkelijk "zijn met de ander". Dan wordt mijn wil minder relevant.

Wat gebeurt er als we zien en voelen. In de eerste plaats geef ik aandacht aan mezelf: wat zie ik, wat gebeurt er met me. Kan ik horen wat die ander zegt of landt het in mijn interpretatiemodem?

Uit ons gesprek in de voorbereiding onderscheidde Ria en ik twee soorten aandacht.

Bij iemand zijn en luisteren, jezelf open stellen en zelf schoongewassen zijn. Alleen maar dat. Dat leek ons wel logisch, een beetje een open deur want weten doen we dat allemaal. Je kunt het altijd voelen als de aandacht fake is. En ik voel het ook heel goed als ik - bijvoorbeeld in haast - wel luister maar toch eigenlijk al bezig ben met een eigen gedachte.

En aandacht geven kan ook zijn: ergens helemaal van afblijven. Geen taal aan geven. Onmiddellijk iets gaan duiden maakt soms ook iets kapot.

Een voorbeeld:: In het boekje Aandacht dat enkele jaren terug verscheen bij Dabar Lijten staan een paar ervaringen van Ria en mij uit de tijd dat wij vrijwilliger waren bij het straatpastoraat. Eén fragment is over een Poolse man. Hij loopt kwaad weg uit de viering en ik loop met hem mee naar beneden, naar buiten. We hebben op het bankje voor de deur een kort gesprek. Hij huilt woedend dat hij niet gelooft zoals al die anderen en er dus niet bijhoort in zijn gevoel. We delen dat we het beiden niet zo goed weten allemaal. Al de symboliek, alle rituelen. Laat het zijn, we horen er allebei toch bij.. Hij, maar ik ook. We gaan samen weer naar boven, naar de kapel. Juist op dat moment worden de kaarsjes aangestoken, een wekelijks ritueel. Hij gaat achteraan staan en zakt op zijn knieën. Ik ga naar hem toe en fluister: dat hoeft niet hoor, je hoeft echt niet te knielen. Hij draait zich om en zegt: maar ik wil het, het is nodig.

Mijn aandacht was echt, mijn duiding was gekleurd. Ik reageerde vanuit mijn eigen kader: je hoeft je niet te vernederen. Voor hem met zijn pools katholieke achtergrond was het knielen verootmoediging, ook een soort schoonwassing voor hij zijn kaarsje kon aansteken.

Risico van aandacht geven

Maar aandacht geven kan ook risicovol voelen. In verbinding gaan, het toelaten kan consequenties hebben. Ik begeef me wellicht in iets dat mij "gaat kosten".

Aandacht geven is open zijn. Dat kan soms in een seconde al gebeurd zijn als je geraakt bent. In het heen en weer van aandacht kan mijn eigen bestaan ook wankelen. Soms kan een verhaal je zo schokken dat er iets in jezelf gaat schuiven. Of je voelt je meegezogen in iets waar je niet van wilt weten want het kon wel eens consequenties hebben.....

Dan is weer tussenruimte nodig. In relatie zijn en geven EN ontvangen wat aan de orde is. En ook: niet geven wat niet gegeven kan worden. Mijn grens aangeven is ook een vorm van echte aandacht. Voor mij en voor de ander.

Ook in onze politiek gezien zie ik voorbeelden. Ons kabinet weigert echt aandacht te geven aan het probleem van de vluchtelingen in Italië, in Griekenland op Lesbos. Integendeel, Hoekstra geeft in een lezing onverfrohren te kennen: er moet strikter gekeken worden naar immigratie.

Ruimhartig wordt een fregat gestuurd naar de Bahama's na Dorian. Hartstikke terecht, maar ik denk ook: aan deze aandacht zit een grens, een kader. Hier zit niet het risico van mensen die hier "allemaal naar toe willen". Wat cynisch misschien...

Wederkerig

Als het stroomt: word ik ook gezien.

Hagar ziet de Ene en geeft hem de naam die past bij dat moment. El Roi, Hij die ziet. De grote namen uit het Eerste Testament: Mozes en Elia mogen Jahwe niet zien. Ze zouden omkomen. Maar dan Hagar: Hagar wordt gezien en zij ziet en zij blijft leven. Daarvoor hebben wij geen verklaring. Wat heeft Hagar dat Mozes en Elia niet hebben zeg maar. Die engel zoekt haar, ze wordt gevonden, gezien, erkend en ze is dankbaar. Dan stroomt de naam uit haar: Hij die ziet. En: ze gaat terug naar Sarai.

Zegenbede

als je het gevoel hebt niet gezien te worden,
als je het gevoel hebt niet begrepen te worden,
als je het gevoel hebt dat je niets betekent,
als je denkt dat niemand van je houdt,
dan moge zijn stem je roepen en zeggen wees niet bang,
ik zie je, je bent kostbaar in mijn ogen, ik zal er zijn voor jou.